

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (RP 121/2017 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- äldre regeringssekreterare Timo Meling, arbets- och näringsministeriet
- konsultativ tjänsteman Marjaana Maisonlahti, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Virpi Hiltunen, undervisnings- och kulturministeriet
- ledande expert Ari Sormunen, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland
- jurist Antti Ristimäki, Folkpensionsanstalten
- ekonomisk expert Heikki Taulu, Akava ry
- expert Mikko Räsänen, Finlands näringsliv rf
- chef för sysselsättningsfrågor Pirjo Väänänen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- juridisk ombudsman Albert Mäkelä, Företagarna i Finland rf
- jurist Samppa Koskela, Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf
- verksamhetsledare Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- verksamhetsledare Niina Jussila, Arbetslöshetskassornas Samorganisation r.f.
- verksamhetsledare Maiju Mitrunen, Mediakunta
- styrelseordförande Simon Huldén, Mediakunta
- verksamhetsledare Aleksi Rautavuori, SLP Group Oy / UKKO.fi.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- undervisnings- och kulturministeriet
- Närings-, trafik- och miljöcentralen i Norra Österbotten
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund – SAKKI rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Regeringen föreslår ändringar i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. En arbetslös som startar ett företag ska få behålla sin rätt till utkomstskydd de första fyra månaderna av företagets verksamhet oberoende av om verksamheten ger personen sysselsättning eller inte. Den regionala rörligheten bland arbetslösa stöds genom att rörlighetsunderstödet också ges ut för deltidsarbete under arton timmar och för deltagande i rekryteringsutbildning som ordnas av arbetsgivaren. Stödet kan också betalas med höjning. Dessutom ingår det ändringar som beror på att lagstiftningen om yrkesutbildning och om studiestöd har ändrats.

Utskottet ställer sig bakom förslagen och tillstyrker lagförslaget, men med följande kommentarer.

Rörlighetsunderstödet

Enligt gällande bestämmelser ges rörlighetsunderstöd ut till personer som har rätt att få arbetslöshetsförmån och som tackar ja till ett jobb på minst två månader. Det spelar ingen roll var jobbet finns, men resan till arbetet måste ta mer än tre timmar om dagen vid heltidsjobb och mer än två timmar om dagen vid deltidsjobb. Dessutom ska arbetstiden vara minst arton timmar i veckan. Rörlighetsunderstödet är lika stort som grunddagpenningen utan höjningsdelar och det kan betalas för högst 60 dagar. Syftet med stödet är att motivera arbetslösa att ta ett jobb som ligger längre bort än vad som krävs för att få arbetslöshetsförmåner. Bestämmelserna om rörlighetsunderstöd trädde i kraft den 1 januari 2017. Stödet har inte utnyttjats av särskilt många.

Utskottet välkomnar att rörlighetsunderstödet också ska kunna ges ut vid arbete i anställnings- eller tjänsteförhållanden där arbetstiden är kortare än arton timmar i veckan. Det blir lättare att ta exempelvis arbete inom undervisning där veckogränsen på arton timmar lämpar sig illa. Vidare välkomnar utskottet att rörlighetsunderstödet också ska ges ut för att delta i rekryteringsutbildning ordnad av arbetsgivaren. Det är viktigt att stödet efter ändringen kommer att kunna betalas ut efter att anställningen har börjat och att det kan ges ut med höjning på grundval av försörjningsplikt och extra långa arbetsresor.

Hur företagsverksamhet och sysselsättning i eget arbete inverkar på rätten att få arbetslöshetsförmåner

Enligt 2 kap. 5 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa har en arbetssökande inte rätt att få arbetslöshetsförmåner för den tid som han eller hon är sysselsatt på heltid som företagare eller i eget arbete längre än två veckor utan avbrott. Företagsverksamhet och eget arbete betraktas som heltidssysselsättning, om den arbetsinsats som verksamheten kräver är så stor att den hindrar personen att ta ett heltidsarbete. I sitt arbetskraftspolitiska utlåtande bedömer arbets- och näringsbyrån från fall till fall om arbetet är på heltid och om personen har rätt att få arbetslöshetsförmån. Det kan vara svårt att bedöma arbetsmängden inte minst i nystartade företag och därför går det inte att förutse om personen kommer att behålla arbetslöshetsförmånen eller inte efter att verksamheten har kommit i gång. Osäkerheten kring försörjningen kan försämra möjligheterna att starta företag eller sysselsätta sig i eget arbete.

Utlåtande AjUU 9/2017 rd

För att underlätta detta föreslår regeringen att det inte längre ska göras någon bedömning av om arbetet är heltids- eller deltidsarbete de första månaderna av verksamheten. Det betyder att verksamheten under den tiden betraktas som deltidsarbete och att personen behåller sin rätt att få arbetslöshetsförmån oberoende av om verksamheten ger sysselsättning eller inte. Fyra månader efter att företaget kommit i gång bedöms det om företagsverksamheten är heltids- eller deltidsarbete, precis som det görs nu. Om det bedöms att företagsverksamheten är arbete på heltid, upphör rätten att få arbetslöshetsförmåner. Om företagsverksamheten är arbete på deltid, kan personen fortfarande få arbetslöshetsförmåner. I bedömningen utnyttjas information om den faktiska arbetsinsatsen i företaget under de första månaderna. Det är viktigt att arbetssökande i förekommande fall får information redan i förväg om huruvida rätten att få utkomstskydd fortsätter efter de första månaderna. Utskottet understryker att bedömningen av om arbetet är på heltid eller på deltid inte heller får leda till avbrott och dröjsmål i utbetalningen av förmåner efter de första fyra månaderna.

Ändringen är välkommen och viktig, anser utskottet. Ändringen medverkar sannolikt till att öka sysselsättningen eftersom det blir lättare att starta företag och arbetslösa får bättre förutsättningar att få arbete också efter att ha haft företagsverksamhet eller eget arbete. Samtidigt förtydligas tolkningen av företagsverksamhet på heltid, vilket kommer att ge en mer samordnad praxis i bedömningen av arbete på hel- och deltid.

Det kan ge en viss konkurrensfördel på marknaden när den som startar ett företag får inkomstrelaterat stöd i fyra månader, framhåller utskottet. Trots det anser utskottet att den tidsbestämda förmånen i den föreslagna formen inte snedvrider konkurrensen, eftersom stödperioden är kort och arbetslöshetsförmånen i första hand är avsedd att trygga försörjningen.

Enligt förslaget ska det alltså de första fyra månaderna inte prövas om företaget bedrivs på heltid. Däremot jämkas arbetslöshetsförmånen för den del som är högre än det skyddade beloppet, om personen under den tiden får inkomst från företaget eller eget arbete. Utskottet framhåller med en viss oro att det kan vara svårt att bestämma vad som är inkomst av företagsverksamhet. Det är kännetecknande för företagsverksamhet att inkomster och utgifter för att förvärva dem inte matchar varandra under samma jämkningsperiod. Vanligen stöder sig jämkningen på de inkomster som fastställts vid beskattningen, men sådana uppgifter finns inte tillgängliga när företaget startar sin verksamhet. När jämkningen utvidgas till att omfatta nystartade företag, berörs allt fler företag med varierande verksamhet och inkomstbildning. Vidare uppstår det en del problem med att definiera och tolka företag som startat på nytt och inkomsten från dem. Det är därför viktigt att i verkställigheten vara uppmärksam på att jämkningen tillämpas samordnat, påpekar utskottet.

Vidare pekar utskottet på att reformen bara gäller företag som startas av arbetslösa. För att underlätta möjligheterna att få arbete och höja sysselsättningen bör man överväga att utsträcka reformen till företagsverksamhet som startas under uppsägningsperioden eller till eget arbete när arbetet håller på att läggas ner av ekonomiska och produktionsmässiga skäl eller till verksamhet som startat under en anställning, om arbetet tar slut på grund av att anställningen är tidsbegränsad. Utskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet överväger om reformen kan utsträckas till dessa situationer.

Utlåtande AjUU 9/2017 rd

Enligt den nya 2 kap. 5 a § tillämpas under fyra månader inte det som föreskrivs om sysselsättning som företagare eller i eget arbete i mer än två veckor på den arbetssökandes rätt att få arbetslöshetsförmåner. Formuleringen i paragrafen kan medföra en viss osäkerhet om bestämmelsen också ska tillämpas på arbetssökande som börjar jobba i ett etablerat företag som tillhör en familjemedlem och får status som delägare och företagare i och med arbetet, påpekar utskottet. Utskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet preciserar bestämmelsen för att den ska också kunna tillämpas på en familjemedlem till en företagare.

Den arbetssökande ska enligt förslaget precis som idag underrätta arbets- och näringsbyrån om företagsverksamhet som varar över två veckor. Utskottet påpekar att anmälningsskyldigheten är viktig. Utifrån anmälan kan arbets- och näringsbyrån bedöma om det är ändamålsenligt att erbjuda arbetssökanden tjänster som stöder företagsstart och informera om tillgängliga tjänster. Det spelar en stor roll för att målet med reformen ska kunna nås. När den exakta tidpunkten för företagsstarten är känd, kan eventuella oklarheter redas ut under fristen på fyra månader.

Regeringen föreslår inga ändringar i startpengen och den som startar ett företag kan därför välja om personen väljer att få startpeng eller arbetslöshetsförmån för att rygga sin försörjning, när han eller hon uppfyller villkoren. För att få startpeng måste företagsverksamheten bedrivas på heltid ända från början. För arbetslöshetsförmån spelar det däremot ingen roll om verksamheten bedrivs på hel- eller deltid. Den som bedrivit verksamhet på deltid kan få startpeng om verksamheten ändras till heltidsarbete. Däremot har personen ingen rätt att få startpeng om verksamheten har bedömts vara heltidssysselsättning.

Arbetslöshetsförmånen och startpengen är alltså två alternativa möjligheter för den som startar företag. Det är viktigt att de definieras exakt och att de arbetssökande blir grundligt informerade, påpekar utskottet.

Hur studier inverkar på rätten att få arbetslöshetsförmåner

De som studerar på heltid har inte rätt att få arbetslöshetsförmåner enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Som heltidsstudier betraktas studier där målsättningen är att avlägga yrkeshögskoleexamen, högre yrkeshögskoleexamen alternativt lägre eller högre högskoleexamen vid universitet. Heltidsstudier är också gymnasiestudier när deras omfattning enligt lärokursen är minst 75 kurser och gymnasiestudier som ordnas på internat.

Om yrkesstudier utgör heltidsstudier avgörs utifrån deras omfattning. Inom ramen för utkomstskyddet betraktas yrkesinriktad grundexamen och utbildning som handleder för grundläggande yrkesutbildning som heltidsstudier utifrån deras omfattning, förutsatt att den studerande inte kan räkna sig tidigare studier till godo.

Regeringen föreslår att studier enligt lagen om yrkesutbildning som syftar till att den studerande ska avlägga en yrkesinriktad grundexamen eller en del av en sådan examen eller till att avlägga handledande utbildning för yrkesutbildning eller utbildning som handleder för arbete och ett

Utlåtande AjUU 9/2017 rd

självständigt liv i fortsättningen ska betraktas som heltidsstudier utan att deras omfattning utreds särskilt. Utifrån heltidsstudier får den studerande studiestöd under studietiden.

Omfattningen på studierna utreds inte längre, eftersom det är besvärligt för den arbetssökande och medför administrativt arbete för arbets- och näringsbyrån, sägs det i propositionen. Med avseende på både den arbetssökande och arbets- och näringsbyrån är det motiverat att studierna betraktas som heltidsstudier utan att deras omfattning behöver utredas.

Det är inte uteslutet att ändringen gör det svårare att studera på deltid med arbetslöshetsförmån. Följaktligen understryker utskottet att ändringen inte får leda till att fler personer går miste om rätt att få studiestöd eller arbetslöshetsförmån på grund av sina studier. Det måste ytterligare säkerställas att det fortfarande går att studera på deltid med arbetslöshetsförmån.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anför

att social- och hälsovårdsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors 27.10.2017

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tarja Filatov sd
vice ordförande Heli Järvinen gröna
medlem Pertti Hakanen kesk (delvis)
medlem Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Reijo Hongisto blåa
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anna Kontula vänst (delvis)
medlem Jaana Laitinen-Pesola saml
medlem Rami Lehto saf
medlem Merja Mäkisalo-Ropponen sd (delvis)
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Veronica Rehn-Kivi sv (delvis)
medlem Eero Suutari saml
medlem Martti Talja cent
medlem Juhana Vartiainen saml
ersättare Antero Laukkanen kd.

Sekreterare var

utskottsråd Marjaana Kinnunen.